

JAROSŁAW DURKA
Uniwersytet Opolski
ORCID 0000-0003-2535-7842

TADEUSZ MARINGE – ZIEMIANIN ZE SMOLINY, KAWALER ORDERU VIRTUTI MILITARI

Tadeusz Henryk Józef Maringe urodził się 25 listopada 1888 roku w Brudzyńniu w rodzinie ziemiańskiej¹. Jego ojcem był Leonard Maringe (1857-1933), wykształcony we Francji agronom, właściciel dóbr ziemskich w Brudzyńniu i Smolinie, a matką Zuzanna z Kożuchowskich (1861-1939), która wniosła w wianie drugi z tych majątków². Ród Maringe'ów ma korzenie francuskie. Jego polska linia wywodzi się od jednego z żołnierzy armii napoleońskiej, który raniony podczas kampanii moskiewskiej pozostał na ziemiach polskich i ożenił się z Katarzyną Boretti. Rodzina Maringe'ów zamieszkała w Warszawie, zajmowała się handlem, posiadała kamienicę i hotel. Kupiła majątki ziemskie i gospodarując na nich stała się przedstawicielem ziemiaństwa³.

Fot. 1 Maringe Tadeusz
Źródło Centralne Archwium Wojskowe

¹ Z. Jokieli, *Maringe Tadeusz* [w:] *Ziemiańscy w XX wieku. Słownik biograficzny*, cz. 5, red. J. Leskiewiczowa, Warszawa 2000, s. 88; B. Polak, *Maringe Tadeusz*, [w:] *Kawalerowie Virtuti Militari 1792-1945. Słownik biograficzny*, t. 2: (1914-1921), cz. 2, red. B. Polak, Koszalin 1993, s. 131; Saga Boretti z ziemi włoskiej do Polski. Biogram Tadeusza Henryka Józefa Maringe (1888-1952), http://www.boretti-saga.pl/rodziny/maringe/tadeusz_henryk_jozef_maringe.html [dostęp: 18 IV 2021].

² Saga Boretti z ziemi włoskiej do Polski. Biogram Leonarda L. Franciszka Maringe (1857-1933), http://www.boretti-saga.pl/rodziny/maringe/leonard_ludwik_franciszek_maringe.html [dostęp: 18 IV 2021]. Na temat działalności Leonarda Maringe zachowały się informacje z ówczesnej prasy. Był delegatem taksowym w Towarzystwie Kredytowym Ziemskim, zob. [artykuł redakcyjny], *Delegaci taksowi*, „Kurjer Warszawski”: dodatek poranny, 1894, nr 324, s. 2; [artykuł redakcyjny], *Zmarli w Warszawie*, „Kurjer Polski” 1933, nr 64, s. 9.

³ S. Kowalska-Glikman, *Drobnomieszczanstwo w dziewiętnastowiecznej Warszawie*, Warszawa 1987, s. 23-26; Saga Boretti z ziemi włoskiej do Polski. Biogram Wiktora Felixa Maringe (1827-1912), http://www.boretti-saga.pl/rodziny/maringe/wiktor_felix_maringe.html [dostęp: 18 IV 2021].

Młodszy brat Tadeusza, Witold Maringe (1890-1966) także był ziemianinem, ale przede wszystkim stał się znany jako wybitny inżynier rolnictwa, represjonowany przez komunistów⁴. Siostra – Jadwiga (1893-1976) w 1922 roku wyszła za Zbigniewa Stanisława Gołombiowskiego (1894-1957), który był właścicielem majątku Straszków w powiecie kolskim. W 1908 roku w wieku dziecięcym zmarł drugi z braci Tadeusza – Stefan⁵.

Tadeusz Maringe rozpoczął swoją edukację w szkole rządowej w Kaliszu. Następnie uczył się w Gimnazjum Emiliana Konopczyńskiego w Warszawie, które ukończył w styczniu 1907 roku⁶. Gimnazjum to podczas strajku szkolnego 1905 roku zasłynęło z walki o język polski. Założyciel szkoły i jednocześnie jej dyrektor, Emilian Konopczyński zdecydował się na wprowadzenie języka polskiego jako wykładowego bez przyzwolenia władz rosyjskich⁷. Gimnazjum to było dla uczniów szkołą patriotyzmu. Jeden z absolwentów z tamtego okresu, Józef Marian Helczyński wspominał: „trzyletni mój pobyt w szkole Konopczyńskiego to wielka nauka polskości”⁸.

Po maturze młody Maringe wyjechał do Anglii, gdzie przez 5 lat studiował w University of London. W wykazie absolwentów tej uczelni znajdujemy go pod datą 1911 roku, ale w dokumentach wojskowych wpisał, że studia ostatecznie ukończył w 1912 roku z dyplomem inżyniera mechanika. Zapisał też, że przez 4 lata działał w londyńskiej komórce Polskiej Partii Socjalistycznej⁹.

Po powrocie ze studiów wyjechał do Zagłębia Dąbrowskiego, gdzie podjął pracę w Fabryce „Wilhelm Fitzner i Konrad Gamper” w Sosnowcu. Była to bardzo prężnie rozwijająca się firma, która produkowała kotły parowe, zbiorniki, wagony i lokomotywy. Ponadto oferowała mieszkania dla pracowników w nowocześnie wybudowanej

⁴ J. Durka, *Aparat bezpieczeństwa wobec ziemian wielkopolskich do 1957 roku*, „Zeszyty Kaliskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk” 2015, nr 15, s. 204-226; tenże, *Życiorys ziemianina Witolda Maringe w świetle akt procesowych przeciwko pracownikom państwowych nieruchomości ziemskich (1949-1951)*, „Polonia Maior Orientalis” 2020, t. VII, s. 201-214; J. Maringe Müller, *Maringe Leonard Witold Stanisław* [w:] *Ziemianie polscy w XX wieku. Słownik biograficzny*, cz. 3, red. J. Leskiewiczowa, Warszawa 1996, s. 115-116; T. Osiniński, *Inż. Witold Maringe – „obszarnik, sabotażysta i szpieg”*, <https://przystanekhistoria.pl/pa2/tematy/represje/64239,Inz-Witold-Maringe-obszarnik-sabotażysta-i-szpieg.html> [dostęp: 5 V 2020]; tenże, „Klika obszarnicza”. *Ziemianie w polityce personalnej Państwowych Nieruchomości Ziemskich (1946-1949)*, „Pamięć i Sprawiedliwość” 2012, nr 2, s. 229-260. M. Stolzman, *Maringe Leonard Witold Stanisław (1890-1966)* [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, t. 20, red. E. Rostworowski, Wrocław 1975, s. 15-16;

⁵ Saga Boretti z ziemi włoskiej do Polski. Biogram Stefana Maringe (?-1908), http://boretti-saga.pl/rodziny/maringe/stefan_maringe.html [dostęp: 18 IV 2021].

⁶ Centralne Archiwum Wojskowe – Wojskowe Biuro Historyczne w Warszawie (dalej CAW-WBH), Kolekcja Akt Personalnych i Odznaczeniowych (dalej KAPiO), Tadeusz Maringe, sygn. I.482.42-3330, VM, Życiorys z 11 czerwca 1933 r., k. 4; Biblioteka Uniwersytecka w Toruniu – Kujawsko-Pomorska Biblioteka Cyfrowa (dalej BUT-KPBC), 3762/WSK, Z. Jokiel, *Skrócony opis z życia Antoniny Maringe i rodziny*, Sopot, 20 sierpnia 2007 r., <https://kpbc.umk.pl/publication/198295> [dostęp: 18 IV 2021]; Z. Jokiel, *Maringe Tadeusz...*, s. 88; B. Polak, *Maringe Tadeusz...*, s. 131.

⁷ J. M. Helczyński, *W szkole w 1905 r.*, „Stolica” 1965, nr 5, s. 16; R. Pasternak, *Szkoła Emiliana Konopczyńskiego była pierwszą męską szkołą Warszawy, w której 20 lutego 1905 r. rozpoczęto naukę w języku polskim*, http://mickiewicz.edu.pl/stowarzyszenie/aktualnosci/1905_w_naszej_szkole.pdf [dostęp: 18 IV 2021]; tenże, *Historia Zespołu Szkół nr 22 im. Emiliana Konopczyńskiego*, <https://konopczynski.edupage.org/text2/?> [dostęp: 18 IV 2021].

⁸ J. M. Helczyński, *W szkole...*, s. 16.

⁹ CAW-WBH, KAPiO, *Tadeusz Maringe*, sygn. I.482.42-3330, VM, Kwestionariusz z 11 czerwca 1933 r., k. 2-3; *University of London. The Historical Record (1836-1912)*, London 1912, p. 313, 534; *University of London. The Historical Record (1836-1926)*, London 1926, p. 480. Zob. BUT-KPBC, Z. Jokiel, 3762/WSK, *Skrócony opis z życia...*; Saga Boretti z ziemi włoskiej do Polski. Biogram Tadeusza...; B. Polak, *Maringe Tadeusz...*, s. 131.

„kolonii urzędniczej”. Świetny rozwój tego przedsiębiorstwa przerwał wybuch I wojny światowej, kiedy to niemieckie władze okupacyjne zarekwirowały maszyny i wywiozły elementy metalowe. Kierownictwo fabryki było zmuszone do znacznego ograniczenia produkcji i zwolnień pracowników¹⁰. Pracę stracił także inżynier Maringe. W tej trudnej sytuacji na jakiś czas znalazł zatrudnienie w przemyśle drzewnym. Później przyjmował różne posady. Wśród nich było administrowanie majątkiem Szweycerów w Łasku¹¹. Na pewno znalazł wspólny język z właścicielem Januszem Szweycerem, który był znany z szerokiej działalności społecznej i patriotycznej, prowadzonej jeszcze przed wybuchem I wojny światowej¹². Dla Tadeusza Maringe’a pobyt w Łasku okazał się bardzo ważny w jego życiu prywatnym. 10 sierpnia 1915 roku ożenił się tam z Antonillą z Wyganowskich (1891-1990). Ślub odbył się w kościele Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny¹³. Małżeństwu w kolejnych latach urodziła się czwórka dzieci: Jerzy (1916-1944)¹⁴, Hanna (1917-1990)¹⁵, Stanisław (1918-1943)¹⁶ i Zofia (1919-2017)¹⁷. Antonilla

¹⁰ CAW-WBH, KAPiO, *Tadeusz Maringe*, sygn. I.482.42-3330, VM, Życiorys z 11 czerwca 1933 r., k. 4; W. Saryusz-Zaleski, *Dzieje przemysłu w b. Galicji 1804-1829: ze szczególnym uwzględnieniem historii rozwoju S.A. L. Zieleniewski i Fitzner-Gamper: wydawnictwo z okazji 125 jubileuszu*, Kraków 1930, s. 288-291.

¹¹ CAW-WBH, KAPiO, *Tadeusz Maringe*, sygn. I.482.42-3330, VM, Życiorys z 11 czerwca 1933 r., k. 4.

¹² S. Popowski, *Stanisław Szweycer*, Muzeum Ziemiaństwa w Dobrzycy Zespół Pałacowo-Parkowy, <http://ziemianskie-historie.dobrzyca-muzeum.pl/biogramy.php?ido=341> [dostęp: 18 IV 2021].

¹³ Antonina z Wyganowskich urodziła się w Kaznowie, w powiecie tureckim, w rodzinie ziemiańskiej. Była córką Stanisława i Anny Orzechowskiej. W 1909 roku ukończyła gimnazjum Jadwigi Taczanowskiej w Warszawie. Zob. BUT-KPBC, Z. Jokiel, 3762/WSK, *Skrócony opis z życia...*, k. 4; Saga Boretti z ziemi włoskiej do Polski. Biogram Antonelli Wyganowskiej, http://www.boretti-saga.pl/rodziny/wyganowscy/antonilla_wyganowska.html [dostęp: 18 IV 2021].

¹⁴ Jerzy Maringe ukończył Szkołę Podchorążych Lotnictwa, został porucznikiem. W czasie II wojny światowej działał w konspiracji, najpierw w Tajnej Armii Polskiej, a później w Związku Walki Zbrojnej – Armii Krajowej. Został aresztowany przez gestapo. Zginął w więzieniu przy ul. Montelupich w Krakowie, szerzej: BUT-KPBC, 3762/WSK, Z. Jokiel, 3762/WSK, *Skrócony opis z życia...*, k. 4; K. Malinowski, *Tajna Armia Polska. Znak. Konfederacja Zbrojna*, Warszawa 1986; s. 21-23, 25-27, 42, 62. Zob. CAW-WBH, KAPiO, Tadeusz Maringe, sygn. I.482.42-3330, VM, Pismo szefa Biura Kapituły Orderu *Virtuti Militari* do szefa Departamentu Aeronautyki Ministerstwa Spraw Wojskowych z dnia 13 VIII 1935 r. polecające przyjęcie Jerzego Maringe jako syna kawalera Orderu *Virtuti Militari*, k. 10.

¹⁵ Hanna Maringe ukończyła Gimnazjum J. Szachtmajerowej i Państwową Szkołę Ogrodniczą w Poznaniu. W 1942 roku wyszła za Henryka Majlerta, z którym prowadziła gospodarstwo ogrodniczo-warzywno w Marcelinie, szerzej: Saga Boretti z ziemi włoskiej do Polski. Biogram Hanny Maringe http://www.boretti-saga.pl/rodziny/maringe/hanna_maringe.html [dostęp: 19 IV 2021].

¹⁶ Stanisław Maringe ukończył Szkołę Inżynierską im. Hipolita Wawelberga i Stanisława Rotwanda w Warszawie. W czasie II wojny światowej walczył w konspiracji, najpierw w Tajnej Armii Polskiej, a później w ZWZ-AK. Aresztowany i torturowany przez gestapo w Alei Szucha, ale nikogo nie wydał. Został wywieziony do więzienia Pawiak, a później do KL Auschwitz (przywieziony 6 kwietnia 1941 roku), gdzie działał w tajnej organizacji założonej przez rotmistrza Witolda Pileckiego. Zginął 12 czerwca 1942 roku w wyniku buntu w kompanii karnej w KL Auschwitz II-Birkenau, szerzej: K. Malinowski, *Tajna Armia Polska...*, s. 26, 55, 103, 162; Saga Boretti z ziemi włoskiej do Polski. Biogram Stanisława Maringe, http://www.boretti-saga.pl/rodziny/maringe/stanislaw_maringe.html [dostęp: 19 IV 2021]; *Raport Witolda*, red. J. Brynkus, M. Siewiec-Cielebon, W.J. Wysocki, Zabki-Londyn 2017, s. 82.

¹⁷ Zofia Maringe ukończyła Gimnazjum J. Szachtmajerowej i Szkołę Hotelarską im. Jadwisi Zamojskiej. W czasie II wojny światowej wraz z matką Antonillą działała w organizacji „Muszkietierowie”, która współpracowała z Tajną Armią Polską, później walczyła w ZWZ-AK. Uczestniczyła w powstaniu warszawskim. Po upadku powstania została wwieziona do obozu pracy w Pisteriz nad Łabą. S. Jankowski „Agaton”, *Z fałszywym ausweisem w prawdziwej Warszawie. Wspomnienia cichociemnego*, Warszawa 2019, s. 416.

była osobą przedsiębiorczą i oprócz wychowywania dzieci podejmowała wiele różnych inicjatyw. Doksztalała się na kursach rolniczych i hodowlanych, a także z zakresu pomocy medycznej¹⁸.

W 1919 roku Tadeusz i Witold Maringe'owie zakupili majątek Lenartowo koło Strzelna. Zamieszkał tam i gospodarował Witold. Bracia doszli do porozumienia, że w rodzinnym majątku w Smolinie będzie gospodarował Tadeusz. Chodziło o to, aby nie rozdrabniać dóbr ziemskich poprzez podziały¹⁹.

Na początku lipca 1920 roku podczas wojny polsko-bolszewickiej Tadeusz i jego brat Witold zgłosili się jako ochotnicy do formowanego w Kaliszu 1 szwadronu 203 pułku ułanów²⁰. Pułk tworzono na bazie szwadronu zapasowego 3 pułku ułanów. Pomysłodawcą był rotmistrz Stefan Steinhagen²¹. Ziemianom, którzy licznie wstępowali w szeregi tej ochotniczej formacji przykład do zaciągania się dał Stefan Wyganowski, prezes Związku Ziemian w Łasku i brat Antonilli Maringe²². Punkt zborny dla okolicznych ziemian znajdował się w majątku Szweycerów w Łasku, gdzie doposażono ochotników w konie, bo nie wszyscy je posiadali²³. Obowiązki dowódcy pułku pełnił rotmistrz Adam Bogoria-Zakrzewski, a dowódcą 1 szwadronu został porucznik Włodzimierz Lizoń. 2 sierpnia dowództwo pułku objął major Zygmunt Podhorski. Chrzest bojowy tej ochotniczej formacji nastąpił w dniach 14-19 sierpnia 1920 roku w walkach w okolicach Przasnysza, Przedwojewa i Ciechanowa przeciwko III Korpusowi Konnemu, dowodzonemu przez Gaja Dmitrijewicza Gaja. Następnie pułk walczył pod Smardzewem, później w pościgu

¹⁸ BUT-KPBC, 3762/WSK, Z. Jokiel, *Skrócony opis z życia...*, k. 4.

¹⁹ Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej w Warszawie (dalej AIPN), BU 1063/294, t.1, Protokół przesłuchania podejrzanego z dnia 13 X 1949 r., k. 90; tamże, BU 0259/518, t. 16, Protokół przesłuchania podejrzanego z dnia 24 X 1949 r., k. 224; J. Durka, *Życiorys ziemianina Witolda Maringe w świetle...*, s. 204.

²⁰ CAW-WBH, KAPiO, *Tadeusz Maringe*, sygn. I.482.42-3330, VM, *Życiorys z 11 czerwca 1933 r.*, k. 4; tamże, Wniosek na odznaczenie orderem Virtuti Militari z 16 III 1921 r., k. 5; B. Polak, *Maringe Tadeusz...*, s. 131; J. Durka, *Życiorys ziemianina Witolda Maringe w świetle...*, s. 204.

²¹ T. Karśnicka-Kozłowska, *Dawniej niż wczoraj*, Kraków 2008, s. 210; W. Tutak, *27. Pułk Ułanów im. Stefana Batorego i jego symbole*, „Zeszyty Kaliskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk” 2014, Nr 14, s. 67-79; S. Rostworowski, *27 pułk ułanów. Żarys historii wojennej pułków polskich 1918-1920*, Warszawa 1930, s. 3; A. Smoliński, *Szefostwa i szefowie pułków kawalerii Wojska Polskiego z lat 1919-1939*, „Grajewskie Zeszyty Historyczne – Zapis”. Materiały i Studia do Dziejów 9 Pułku Strzelców Konnych, (Grajewo) październik-grudzień 2006, zeszyt 4, s. 4-50; A. Smoliński, *Szefostwa w Wojsku Polskim w latach 1919-1939 oraz ich związek z polską i europejską tradycją wojskową*, „Pro Memoria” 2008, nr 1, s. 25-33. Pomysłodawca, czyli rotmistrz Stefan Steinhagen (1892-1939) z 3 pułku ułanów pochodził z rodziny fabrykanckiej z Myszkowa, gdzie Steinhagenowie rozwijali zakład papierniczy. Po utworzeniu 203 ochotniczego pułku ułanów został adiutantem pułku. Zob. K. Miroszewski, J. Durka, M. Nita, J. Związek, *Po obu stronach Warty. Żarys dziejów Myszkowa*, Myszków 2010, s. 239; M. E. Steinhagen, *Steinhagenowie. Historia ze smakiem*, Warszawa 2005, s. 80-142; A. Tuliński, *6 Armia Wojska Polskiego w wojnie polsko-bolszewickiej 1920 r.*, t. 2, Warszawa 2020, s. 958.

²² AIPN, BU 1063/294, t.1, Protokół przesłuchania podejrzanego z dnia 13 X 1949 r., k. 90; S. Rachalewski, *Szable na kilimie. Ze szwadronami 203 Pułku Ułanów w r. 1920*, Łódź 1938, s. 42, 45, 72; J. Durka, *Materiały aparatu bezpieczeństwa na temat ziemianina Witolda Karłowskiego (1896-1956) z Grodnej*, „Polonia Maior Orientalis” 2017, t. IV, s. 210; P. Gołdyn, *Przywracanie tożsamości. Przypadek Kazimierza Rakowskiego – nauczyciela, posła i społecznika*, [w:] *Wzory i wzorce osobowe w biografistyce pedagogicznej*, red. R. Skrzyniarz, M. Gajderowicz, T. Wach, Lublin 2013, s. 171-188; R. Jałoszyński, *Walka i praca. Szkice biograficzne i przyczynki do lokalnej historii*, Kłodawa-Konin 2019, s. 36.

²³ Muzeum Ziemiaństwa w Dobrzycy, Historia mówiona – Wyganowski Stefan, Jan Wyganowski – wojna polsko-polszewicka 1920 r., <http://ziemianski-historie.dobrzyca-muzeum.pl/historia.php?idn=267&ido=343> [dostęp: 5 V 2021].

za Armią Czerwoną sforsował Bug i ruszył w kierunku Wołynia. 9 września dowodzenie objął ponownie rotmistrz Adam Bogoria-Zakrzewski. 18 września 203 pułk ułanów wziął udział w zdobyciu Równego. Kolejnym celem było miasto Kostopol²⁴.

W dniu 25 września 1920 roku Tadeusz i Witold Maringe'owie, wraz z jeszcze jednym ułanem, otrzymali rozkaz patrolowania miasta Kostopol i okolicznych wsi. Przeszli linię frontu i znaleźli się na tyłach wroga. Otrzymali rozkaz pojmania kogoś z żołnierzy nieprzyjaciela, celem późniejszego przesłuchania go. Po całym dniu wędrówki podszli w pobliże pilnowanego przez bolszewików mostu. W brawurowy sposób, na oczach całej nieprzyjacielskiej placówki, wzięli do niewoli jednego z wartowników. Ponownie przedarli się przez linię okopów bolszewickich i doprowadzili jeńca do swojej jednostki. Jeńca przesłuchano i pozyskano od niego „poważne wiadomości”²⁵. Otóż we wsi Wólka stacjonowała bolszewicka brygada piechoty w sile 1500 żołnierzy. Informacja ta ułatwiła Polakom zadanie i 27 września 203 pułk ułanów zajął Kostopol²⁶. W jednym z dokumentów zapisano później: „Placówka nieprzyjacielska o sześć razy liczniejsza była częściowo wybita, częściowo wzięta do niewoli”²⁷. Wojna jednak dobiegała końca. Zawarty rozejm wszedł w życie 18 października. Oznaczało to koniec szlaku bojowego tej ochotniczej jednostki wojskowej. Ułani stacjonowali wtedy w Kijance, Mogilnie i Dolsku. Według ustaleń Bogusława Polaka Tadeusz Maringe został zdemobilizowany w końcu roku 1920. Wiadomo też, że 10 lutego 1921 roku ze stacji w Kowlu pułk rozpoczął podróż koleją w kierunku Konina, a stamtąd przemaszerował do Włocławka. Przemianowano go na 27 pułk ułanów i przeniesiono do Nieświeża²⁸. W opiniach przełożonych na temat Tadeusza Maringe czytamy: „Nadzwyczaj dzielny i odważny. Służył zawsze w boju wzorem dla szwadronu”, „Wybitnie odważny ułan i spokojny”, „Pod każdym względem przykład dla każdego kto chce być wybitnym żołnierzem”²⁹. W konsekwencji bohaterskiego czynu i wzorowej postawy ułan Tadeusz Maringe został odznaczony Orderem *Virtuti Militari* V klasy³⁰, a jego brat Witold otrzymał Krzyż Walecznych³¹.

Po półrocznej służbie wojskowej powrócił do rodzinnego domu w Smolinie³². 10 lipca 1921 roku Tadeusz Maringe uczestniczył w powitaniu Naczelnika Państwa Józefa Piłsudskiego w Koninie. Wraz ze starostami powiatów konińskiego, kolskiego i słupeckiego, burmistrzem Konina, proboszczami i przedstawicielami ziemiaństwa, takimi jak wybitny działacz społeczny i patriota – Stanisław Mańkowski, znalazł się w Komitecie

²⁴ S. Rostworowski, *27 pułk ułanów...*, s. 4-26. 8 września major Zygmunt Podhorski objął dowodzenie 1 pułkiem ułanów Krechowieckich, zob. J. Szlaszyński, *1 Pułk Ułanów Krechowieckich im. płk. Bolesława Mościckiego*, Suwałki 2015, s. 113.

²⁵ CAW-WBH, KAPiO, *Tadeusz Maringe*, sygn. I.482.42-3330, VM, Wniosek na odznaczenie orderem *Virtuti Militari* z dnia 16 III 1921 r., k. 5-6; tamże, Witold Maringe, sygn. KW 75-1083, Wniosek na odznaczenie Krzyżem Walecznych z dnia 16 III 1921 r., b.p.

²⁶ S. Rostworowski, *27 pułk ułanów...*, 26-27.

²⁷ CAW-WBH, KAPiO, *Witold Maringe*, sygn. KW 75-1083, Wniosek na odznaczenie orderem *Virtuti Militari* z dnia 4 VII 1921 r., b.p.

²⁸ S. Rostworowski, *27 pułk ułanów...*, s. 28; B. Polak, *Maringe Tadeusz...*, s. 131.

²⁹ CAW-WBH, KAPiO, *Tadeusz Maringe*, sygn. I.482.42-3330, VM, Wniosek na odznaczenie orderem *Virtuti Militari* z dnia 16 III 1921 r., k. 7.

³⁰ S. Rostworowski, *27 pułk ułanów...*, s. 28-31; S. Rachalewski, *Szable na kilimie...*, s. 141.

³¹ CAW-WBH, KAPiO, *Witold Maringe*, sygn. KW 75-1083, Wniosek na odznaczenie Krzyżem Walecznych..., b.p.

³² Tamże, *Tadeusz Maringe*, sygn. I.482.42-3330, VM, *Życiorys* z 11 VI 1933 r., k. 4.

Sztandarowym³³. Sztandar społeczność trzech powiatów przekazała 18 pułkowi piechoty w dniu wizyty Marszałka. W czasie uroczystego bankietu przy stole z marszałkiem, w towarzystwie oficerów siedziała żona Tadeusza, Antonilla, jako matka chrzestna sztandaru³⁴. W tym samym roku objął po rodzicach majątek. Dążył do jego unowocześnienia i podniesienia zyskowności. Chciał złamać monopol pośredników na handel zbożem, uruchomić przetwórstwo produktów rolnych. Próbował zachęcić rolników do zakładania spółek³⁵. Sam był akcjonariuszem Banku Polskiego³⁶. Działał aktywnie w Związku Ziemiaków. W 1925 roku jako członek zarządu Kolskiego Oddziału Związku Ziemiaków, wraz z innymi ziemianami, starał się zapobiec wejściu w życie reformy rolnej³⁷. W 1927 roku brał udział w wystawie rolniczej w Kole, na której prezentował swoje sukcesy w hodowli drobiu. Wiadomo, że w 1928 roku był prezesem Ochotniczej Straży Pożarnej w Galewie³⁸.

Poczynił jednak nieudaną inwestycję w młyn w Kole. Wszedł w spółkę z kilkoma innymi ziemianami i obciążył hipotekę swojej części majątku ziemskiego (formalnie druga część należała do Witolda). Spółka zbankrutowała. Tadeusz Maringe utracił zarówno młyn, jak i swoją część dóbr w Smolinie. Jak ustalił Mariusz Kaszyński, w 1928 roku sprzedał je za 450 000 zł Andrzejowi Rossmanowi³⁹.

Tadeusz Maringe zaczął zatrudniać się na różnych prywatnych posadach w innych majątkach ziemskich⁴⁰. Jednym z nich była należąca do rodziny Sucharzewskich Golina. Obowiązki w Golinie przejęła jego żona Antonilla, która jednocześnie udzielała się społecznie, organizując stancję i szkołę dla kilkanaściorga dzieci⁴¹. Tadeusz w tym czasie prowadził firmę nasienną J. Fijałkowskiego w Warszawie. W 1936 roku, według przekazu rodzinnego, zdołali wykupić sprzedaną wcześniej część majątku w Smolinie. Sprawa musiała być jednak bardziej skomplikowana, gdyż badający ją później Mariusz Kaszyński natrafił w archiwach jedynie na upoważnienie Andrzeja Rossmana do zarządzania dobrami Smolina przez Antonillę Maringe. Wiadomo też, że Witold Maringe przekazał w darowiźnie swoją część rodzinnych dóbr szwagierce, Antonilli. Ta zobowiązała się do przejęcia obciążeń hipotecznych, a mąż wyraził na to zgodę⁴².

³³ P. Grzelczak, „Dzień historyczny”. *Wizyta marszałka Józefa Piłsudskiego w Koninie*, Poznań-Warszawa 2021, s. 70-71, 86-87. Szerzej na temat Stanisława Mańkowskiego zob. J. Durka, *Z działalności Stanisława Mańkowskiego (1876-1937) – właściciela majątku w Kazimierzu Biskupim*, „Polonia Maior Orientalis” 2018, t. V, s. 221-233.

³⁴ *Bankiet*, „Głos Koniński” 1921, nr 5, s. 1. Na temat uroczystości: P. Grzelczak, „Dzień historyczny”. *Józef Piłsudski w Koninie (10 lipca 1921 r.)*, „Polonia Maior Orientalis” 2019, t. VI, s. 91-104.

³⁵ Z. Jokiel, *Maringe Tadeusz...*, s. 89.

³⁶ *Udział Rolnictwa w Banku Polskim*, „Głos Lubelski” 1924, nr 65, s. 4.

³⁷ W. Mich, *Związek Ziemiaków w Warszawie (1916-1926). Organizacja i wpływ*, Lublin 2007, s. 417.

³⁸ M. Kaszyński, *Brudzew – dobra ziemskie, miasto, gmina*, Turek 2018, s. 281, 314.

³⁹ Tamże, s. 314; Z. Jokiel, *Maringe Tadeusz...*, s. 89; *Ogrody Wspomnień*, Antonilla Maringe (Wyganowska h. Łódzia), <https://www.ogrodywspomnien.pl/index/show/96042> [dostęp: 19 IV 2021].

⁴⁰ CAW-WBH, KAPiO, *Tadeusz Maringe*, sygn. I.482.42-3330, VM, *Życiorys* z 11 czerwca 1933 r., k. 4; Z. Jokiel, *Maringe Tadeusz...*, s. 89.

⁴¹ Z. Jokiel, *Maringe Tadeusz...*, s. 89; *Saga Boretti z ziemi włoskiej do Polski. Biogram Tadeusza Henryka Józefa Maringe...*; *Obwieszczenie starosty powiatowego kolskiego z dnia 7 grudnia 1933 r. o kolejności osób, obowiązanych do dostarczenia samochodów i motocykli*, „Łódzki Dziennik Wojewódzki” 1933, nr 25, s. 665 (tam Antonina Maringe z Golicy).

⁴² Z. Jokiel, *Maringe Tadeusz...*, s. 89; M. Kaszyński, *Brudzew – dobra ziemskie...*, s. 314.

Fot. 2 Pozostałości dworu w Smolinie.
Foto. Piotr Szewczyński

W 1939 roku to raczej żona zajmowała się majątkiem ziemskim, natomiast Tadeusz nadal prowadził firmę nasienną w Warszawie. W dniu wybuchu wojny oboje małżonkowie przebywali razem z córkami w Smolinie. 8 grudnia majątek przejęli Niemcy, a Maringe'ów wywieziono do Bochni. Mieli ze sobą tylko podręczne bagaże. Z Bochni przedostali się do Warszawy. Tadeusz zatrudnił się w firmie nasiennej przy ul. Czackiego. Organizował pomoc żywnościową dla przybywających do miasta wysiedleńców. W Warszawie poprzez działalność konspiracyjną synów nawiązali kontakt z organizacją Tajna Armia Polska, dowodzoną przez rotmistrza Jana Włodarkiewicza. Zarówno Tadeusz, jak i jego żona zaangażowali się w pracę w podziemiu niepodległościowym. Szczególnie aktywna była Antonilla Maringe. Ich mieszkanie przy ul. Filtrowej 63 było często wykorzystywane przez żołnierzy konspiracji. Był tam najpierw punkt kontaktowy⁴³. Później zakonspirowano tam „Biuro” Kazimierza Leskiego „Bradla”, a następnie cichociemnego Stanisława Jankowskiego „Agatona”⁴⁴. Wspominał o tym też por. Zygmunt Jędrzejewski „Jędra”, który wskazał, że to właśnie w mieszkaniu Maringe'ów opracowano sprawę zrzutowisk „Parasol”. W ramach działań Oddziału II Komendy Głównej AK o kryptonimie „Kuchnia” podrabiano tam wszelkiego rodzaju niemieckie dokumenty⁴⁵. Antonilla Maringe aż do wybuchu Powstania Warszawskiego była łączniczką o pseudonimie „Cio-cia Tola”. Według wspomnień Kazimierza Leskiego niosła pomoc nawet grupie „Michał”, dowodzonej przez Mikołaja Arciszewskiego, polskiego oficera zrzuconego przez

⁴³ Tamże; BUT-KPBC, 3762/WSK, Z. Jokiel, *Skrócony opis z życia...*, k. 5; tamże, Oświadczenie inż. Zygmunta Jędrzejewskiego, por. „Jędry” z dnia 29 III 1969 r., k. 8; A. Łuczak, *Utraczone decorum. Grabież dóbr kultury z majątków ziemiaństwa polskiego w Wielkopolsce w czasie okupacji niemieckiej w latach 1939-1945*, Warszawa-Poznań 2011, s. 114; Muzeum Ziemiaństwa w Dobrzycy, Historia mówiona – Wyganowski Stefan, Antonilla Maringe z Wyganowskich podczas wojny, <http://ziemianskie-historie.dobrzyca-muzeum.pl/historia.php?idn=262&ido=343> [dostęp: 5 V 2021].

⁴⁴ S. Jankowski „Agaton”, *Z fałszywym ausweisem...*, s. 416; K. Leski, *Życie niewłaściwie urozmaicone*, Warszawa 1994, s. 279.

⁴⁵ BUT-KPBC, 3762/WSK, Z. Jokiel, *Skrócony opis z życia...*, k. 4-5; tamże, Oświadczenie Kazimierza Leskiego „Bradla” [brak daty], k. 9.

wywiad sowiecki. Maringe'owie za swoją działalność konspiracyjną zapłacili ogromną cenę. Niemcy zabili im obu synów. Stanisław zginął w KL Auschwitz, a Jerzy został zamordowany przez gestapo w więzieniu przy ul. Montelupich w Krakowie. Podejmowane przez rodziców próby uwolnienia drugiego z synów okazały się bezskuteczne⁴⁶.

Po zakończeniu wojny, na mocy dekretu o reformie rolnej, ich majątek został przejęty przez państwo. Maringe'owie zostali zmuszeni do zamieszkania w odległości nie mniejszej niż 100 km od Smoliny. Nigdy nie udało im się odzyskać rodzinnych dóbr⁴⁷. Wyjechali do Poznania i tam w lipcu 1945 roku Tadeusz Maringe wraz z Witoldem Karłowским, Bronisławem Rykowskim i Julianem Walickim założył firmę „Dom Rolniczo-Handlowy Wspólna Praca”. Działalność tę prowadzili do czerwca 1949 roku, kiedy to na skutek zaplanowanych przez komunistyczny rząd ograniczeń handlu przez prywatnych przedsiębiorców musieli ją zlikwidować. Polityka ta zyskała miano „bitwy o handel”⁴⁸.

Ofiarą komunistów stał się brat Tadeusza, Witold. W pierwszych latach po zakończeniu wojny zaangażował się on w działalność Państwowych Nieruchomości Ziemskich, których został prezesem. Jego naczelnym zadaniem było zorganizowanie życia gospodarczego i zagospodarowanie użytków rolnych na obszarze tzw. Ziem Odzyskanych. Doświadczony ziemianin, który zgromadził wokół siebie grupę fachowców, energicznie wziął się do pracy. Na sukcesy nie trzeba było długo czekać. Gospodarstwa podnosiły się z ruin i zaczynały przynosić zyski. Z Państwowymi Nieruchomościami Ziemskimi współpracowała też firma Tadeusza Maringe. Jednak instytucja kierowana przez Witolda Maringe'a, zatrudniająca ziemian traktowanych przecież jako wrogów nowego ustroju Polski, szybko znalazła się na celowniku reżimu komunistycznego. W 1949 roku kierownictwo Państwowych Nieruchomości Ziemskich zostało aresztowane. Zorganizowano pokazowy proces a Witolda Maringe'a skazano na dożywocie⁴⁹.

Tadeusz Maringe bardzo przeżywał aresztowanie brata i proces sądowy. Nie doczekał uwolnienia Witolda w 1956 roku. Jak wspominają członkowie rodziny Maringe'ów – podupał na zdrowiu i 19 maja 1952 roku zmarł. Został pochowany w rodzinnym grobowcu na Cmentarzu Powązkowskim w Warszawie⁵⁰.

⁴⁶ BUT-KPBC, 3762/WSK, Z. Jokiel, *Skrócony opis z życia...*, k. 5-6; K. Leski, *Życie niewłaściwie urozmaicone...*, s. 145-146, 278-279, 481. Szerzej na temat Mikołaja Arciszewskiego: BUT-KPBC, M: 1509/2410Pom., Arciszewski Mikołaj ps. „Walery”, „Skrzyński”, „Byczewski”, https://kpbc.umk.pl/Content/94215/PDF/Arciszewski_Mikolaj_1509_2410_Pom.pdf [dostęp: 5 V 2021].

⁴⁷ BUT-KPBC, 3762/WSK, Z. Jokiel, *Skrócony opis z życia...*, k. 6.

⁴⁸ J. Durka, *Materiały aparatu bezpieczeństwa na temat ziemianina Witolda Karłowskiego...*, s. 218.

⁴⁹ J. Durka, *Życiorys ziemianina Witolda Maringe...*, M. Jaeger, *Ziemianie w świetle dokumentów UB i SB w latach 1945-1971*, „Niepodległość i Pamięć” 2017, nr 24/4, s. 247-249, 257; M. Kwasięborska, *Inż. Witold Maringe 1895-1966. Wspomnienie z czasu wspólnej pracy*, „Postępy Nauk Rolniczych” 1966, nr 5, s. 157-158; A. Łuczak, *Uracone decorum...*, s. 279.

⁵⁰ Z. Jokiel, *Maringe Tadeusz...*, s. 89; Saga Boretti z ziemi włoskiej do Polski. Biogram Tadeusza Henryka Józefa Maringe...; J. Maringe, *Rodzina*, <https://www.maringe.eu/wikipedia-rodzina> [dostęp: 5 V 2021]; Nekrologi Warszawskie. Baza nekrologów. Alfabetyczny spis zmarłych – nazwiska z zakresu Marcze-Markianowicz, <http://www.nekrologi-baza.pl/zlista/247> [dostęp: 5 V 2021].

TADEUSZ MARINGE – ZIEMIANIN ZE SMOLINY, KAWALER ORDERU VIRTUTI MILITARI

Słowa kluczowe: Maringe, ziemianin, Smolina, Virtuti Militari, reżim komunistyczny

Artykuł przedstawia biogram Tadeusza Maringe, ziemianina ze Smoliny, inżyniera mechanika po University of London. Należał do pokolenia, które dążyło do modernizacji gospodarstw, a nawet próbowało podjąć pracę w przemyśle. Po studiach, aż do wybuchu I wojny światowej pracował w Fabryce „Wilhelm Fitzner i Konrad Gamper” w Sosnowcu. Był przykładem polskiego patrioty. W czasie wojny polsko-bolszewickiej wstąpił ochotniczo do 1 szwadronu 203 pułku ułanów. W okolicach miasta Kostopol wykazał się bohaterstwem podczas patrolu. W brawurowy sposób, na oczach całej jego jednostki wziął jeńca, którego można było później przesłuchać. Pozyskane informacje posłużyły Polakom w szybkim przejęciu Kostopola. Tadeusz Maringe został odznaczony Orderem Virtuti Militari V klasy. Po zakończeniu wojny powrócił do Smoliny. 10 lipca 1921 r. witał tam przybywającego z wizytą Józefa Piłsudskiego. Działał aktywnie w Związku Ziemian. Niestety niektóre inwestycje okazały się nieudane. Tadeusz Maringe musiał sprzedać część dóbr rodzinnych i zaczął pracować w różnych majątkach ziemskich, a później prowadził firmę nasienną w Warszawie. W czasie II wojny światowej, wraz z całą najbliższą rodziną, zaangażował się w ruch oporu. Po zakończeniu wojny wraz z kilkoma współnikami otworzył Dom Rolniczo-Handlowy Wspólna Praca. Przedsiębiorstwo to współpracowało z prowadzoną przez jego brata, Witolda Maringe firmą Państwowe Nieruchomości Ziemskie. W 1949 r. komuniści aresztowali kierownictwo Państwowych Nieruchomości Ziemskich. Tadeusz Maringe, na skutek działań reżimu komunistycznego, musiał zlikwidować Dom Rolniczo-Handlowy Wspólna Praca. Po pokazowym procesie brata, którego skazano na dożywocie, podpadł na zdrowiu, a w 1952 r. zmarł.

TADEUSZ MARINGE - LANDOWNER FROM SMOLINA, KNIGHT OF THE ORDER OF VIRTUTI MILITARI

Keywords: Maringe, landowner, Smolina, Virtuti Militari, the communist regime

The article presents the biography of Tadeusz Maringe, a landowner from Smolina, a mechanical engineer graduated from the University of London. He belonged to the generation which strove to modernise agricultural holdings, and even tried to work in the industry. After his graduation, he worked in the ‘Wilhelm Fitzner and Konrad Gamper’ factory in Sosnowiec until the outbreak of the First World War. He was an example of a Polish patriot. During the Polish-Soviet War, he volunteered to the 1st squadron of the 203rd Uhlán Regiment. He demonstrated his heroism during a patrol in the vicinity of Kostopol. In a daring way, in front of his entire unit, he took a prisoner of war, who could later be interrogated. The information he gained was used by the Poles to quickly take over Kostopol. Tadeusz Maringe was awarded the Order of Virtuti Militari (Class V). After the war, he returned to Smolina. On 10 July 1921, he welcomed Józef Piłsudski who paid a visit there. Maringe was actively involved in the Landowners’ Union. Unfortunately, some of his investments turned out to be unsuccessful. He had to sell part of his family property and began working in various estates. Later, he ran a seed company in Warsaw. During the Second World War, he and his closest family members became involved in the resistance movement. After the end of the war, he opened - together with several partners - Dom Rolniczo-Handlowy ‘Wspólna Praca’ (‘Joint Labour’ Farming and Trading House). This enterprise cooperated with Państwowe Nieruchomości Ziemskie (State-Owned Land Management Agency) - a company run by his brother, Witold Maringe. In 1949, the communists arrested the management of Państwowe Nieruchomości Ziemskie. Due to the actions of the communist regime, Tadeusz Maringe had to liquidate Dom Rolniczo-Handlowy ‘Wspólna Praca’. After the show trial against his brother, who was sentenced to life imprisonment, his health deteriorated. He died in 1952.

Bibliografia:

Archiwa:

Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej w Warszawie
BU 0259/518, BU 1063/294

Centralne Archiwum Wojskowe – Wojskowe Biuro Historyczne w Warszawie
Kolekcja Akt Personalnych i Odnaczeniowych,

Tadeusz Maringe, sygn. I.482.42-3330, VM;
Witold Maringe, sygn. KW 75-1083
Biblioteka Uniwersytecka w Toruniu – Kujawsko-Pomorska Biblioteka Cyfrowa
3762/WSK, M: 1509/2410Pom

Dokumenty opublikowane:

Raport Witolda, red. J. Brynkus, M. Siewiec-Cielebon, W.J. Wysocki, Ząbki-Londyn 2017.
University of London. The Historical Record (1836-1912), London 1912.
University of London. The Historical Record (1836-1926), London 1926.

Prasa:

„Głos Koniński” – 1921
„Głos Lubelski” – 1924
„Kurjer Polski” – 1933
„Kurjer Warszawski” – 1894
„Łódzki Dziennik Wojewódzki” – 1933

Wspomnienia:

Hełczyński J. M. (1965), *W szkole w 1905 r.*, „Stolica”, nr 5
Jankowski S. „Agaton” (2019), *Z fałszywym ausweisem w prawdziwej Warszawie. Wspomnienia cichociemnego*, Warszawa
Karśnicka-Kozłowska T. (2008), *Dawniej niż wczoraj*, Kraków
Kwasieberska M. (1966), *Inż. Witold Maringe 1895-1966. Wspomnienie z czasu wspólnej pracy*, „Postępy Nauk Rolniczych”, nr 5
Leski K. (1994), *Życie niewłaściwie urozmaicone*, Warszawa
Rachalewski S. (1938), *Szable na kilimie. Ze szwadronami 203 Pułku Ułanów w r. 1920*, Łódź

Opracowania:

Durka J. (2015), *Aparat bezpieczeństwa wobec ziemian wielkopolskich do 1957 roku*, „Zeszyty Kaliskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk” nr 15
Durka J. (2017), *Materiały aparatu bezpieczeństwa na temat ziemianina Witolda Karłowskiego (1896-1956) z Grodnej*, „Polonia Maior Orientalis”, t. IV
Durka J. (2018), *Z działalności Stanisława Mańkowskiego (1876-1937) – właściciela majątku w Kazimierzu Biskupim*, „Polonia Maior Orientalis”, t. V
Durka J. (2020), *Życiorys ziemianina Witolda Maringe w świetle akt procesowych przeciwko pracownikom państwowych nieruchomości ziemskich (1949-1951)*, „Polonia Maior Orientalis”, t. VII
Gołdyn P. (2013), *Przywracanie tożsamości. Przypadek Kazimierza Rakowskiego – nauczyciela, posła i społecznika*, [w:] *Wzory i wzorce osobowe w biografistyce pedagogicznej*, red. R. Skrzyński, M. Gajderowicz, T. Wach, Lublin
Grzelczak P. (2019), „Dzień historyczny”. *Józef Piłsudski w Koninie (10 lipca 1921 r.)*, „Polonia Maior Orientalis”, t. VI
Grzelczak P. (2021), „Dzień historyczny”. *Wizyta marszałka Józefa Piłsudskiego w Koninie*, Poznań–Warszawa
Jaeger M. (2017), *Ziemianie w świetle dokumentów UB i SB w latach 1945-1971*, „Niepodległość i Pamięć”, nr 24/4

- Jałoszyński R. (2019), *Walka i praca. Szkice biograficzne i przyczynki do lokalnej historii*, Kłodawa-Konin
- Jokiel Z. (2000), *Maringe Tadeusz* [w:] *Ziemianie polscy w XX wieku. Słownik biograficzny*, cz. 5, red. J. Leskiewiczowa, Warszawa
- Kaszyński M. (2018), *Brudzew – dobra ziemskie, miasto, gmina*, Turek
- Kowalska-Glikman S. (1987), *Drobnomieszczaństwo w dziewiętnastowiecznej Warszawie*, Warszawa
- Łuczak A. (2011), *Utracone decorum. Grabież dóbr kultury z majątków ziemiaństwa polskiego w Wielkopolsce w czasie okupacji niemieckiej w latach 1939-1945*, Warszawa-Poznań
- Malinowski K. (1986), *Tajna Armia Polska. Znak. Konfederacja Zbrojna*, Warszawa
- Maringe Müller J. (1996), *Maringe Leonard Witold Stanisław* [w:] *Ziemianie polscy w XX wieku. Słownik biograficzny*, cz. 3, red. J. Leskiewiczowa, Warszawa
- Mich W. (2007), *Związek Ziemian w Warszawie (1916-1926). Organizacja i wpływy*, Lublin
- Miroszewski K., Durka J., Nita M., Związek J. (2010), *Po obu stronach Warty. Zarys dziejów Myszkowa*, Myszków
- Osiński T. (2012), „*Klika obszarnicza*”. *Ziemianie w polityce personalnej Państwowych Nieruchomości Ziemskich (1946–1949)*, „Pamięć i Sprawiedliwość”, nr 2
- Polak B. (1993), *Maringe Tadeusz*, [w:] *Kawalerowie Virtuti Militari 1792-1945. Słownik biograficzny*, t. 2: (1914-1921), cz. 2, red. B. Polak, Koszalin
- Rostworowski S. (1930), *27 pułk ułanów. Zarys historii wojennej pułków polskich 1918-1920*, Warszawa
- Saryusz-Zaleski W. (1930), *Dzieje przemysłu w b. Galicji 1804-1829: ze szczególnym uwzględnieniem historii rozwoju S.A. L. Zieleniewski i Fitzner-Gamper: wydawnictwo z okazji 125 jubileuszu*, Kraków
- Smoliński A. (2006), *Szefostwa i szefowie pułków kawalerii Wojska Polskiego z lat 1919-1939*, „Grajewskie Zeszyty Historyczne – Zapis”. Materiały i Studia do Dziejów 9 Pułku Strzelców Konnych, (Grajewo) październik – grudzień, zeszyt 4
- Smoliński A. (2008), *Szefostwa w Wojsku Polskim w latach 1919-1939 oraz ich związek z polską i europejską tradycją wojskową*, „Pro Memoria”, nr 1
- Steinhagen M. E. (2005), *Steinhagenowie. Historia ze smakiem*, Warszawa
- Stolzman M. (1975), *Maringe Leonard Witold Stanisław (1890-1966)* [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, t. 20, red. E. Rostworowski, Wrocław
- Szlaszyński J. (2015), *1 Pułk Ułanów Krechowickich im. płk. Bolesława Mościckiego*, Suwałki
- Tuliński A. (2020), *6 Armia Wojska Polskiego w wojnie polsko-bolszewickiej 1920 r.*, t. 2, Warszawa
- Tutak W. (2014), *27. Pułk Ułanów im. Stefana Batorego i jego symbole*, „Zeszyty Kaliskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk”, Nr 14

Internet:

- Maringe J., *Rodzina*, <https://www.maringe.eu/wikipedia-rodzina> [dostęp: 5 V 2021]
- Muzeum Ziemiaństwa w Dobrzycy, Historia mówiona – Wyganowski Stefan, Jan Wyganowski – wojna polsko-polszewicka 1920 r, <http://ziemianskie-historie.dobrzyca-muzeum.pl/historia.php?idn=267&ido=343> [dostęp: 5 V 2021]
- Muzeum Ziemiaństwa w Dobrzycy, Historia mówiona – Wyganowski Stefan, Antonilla Maringe z Wyganowskich podczas wojny, <http://ziemianskie-historie.dobrzyca-muzeum.pl/historia.php?idn=262&ido=343> [dostęp: 5 V 2021]

Nekrologi Warszawskie. Baza nekrologów. Alfabetyczny spis zmarłych – nazwiska z zakresu Marcze-Markianowicz, <http://www.nekrologi-baza.pl/zlista/247> [dostęp: 5 V 2021]

Ogrody Wspomnień, Antonilla Maringe (Wyganowska h. Łódzia), <https://www.ogrodywspomnien.pl/index/showd/96042> [dostęp: 19 IV 2021]

Osiński T., *Inż. Witold Maringe – „obszarnik, sabotażysta i szpieg”*, <https://przystanekhistoria.pl/pa2/tematy/represje/64239,Inz-Witold-Maringe-obszarnik-sabotazysta-i-szpieg.html> [dostęp: 5 V 2020]

Pasternak R., Historia Zespołu Szkół nr 22 im. Emiliana Konopczyńskiego, <https://konopczyński.edupage.org/text2/?> [dostęp: 18 IV 2021]

Pasternak R., *Szkoła Emiliana Konopczyńskiego była pierwszą męską szkołą Warszawy, w której 20 lutego 1905 r. rozpoczęto naukę w języku polskim*, http://mickiewicz.edu.pl/stowarzyszenie/aktualnosci/1905_w_naszej_szkole.pdf [dostęp: 18 IV 2021]

Popowski S., *Stanisław Szweycer*, Muzeum Ziemiaństwa w Dobrzycy Zespół Pałacowo-Parkowy, <http://ziemianskie-historie.dobrzyca-muzeum.pl/biogramy.php?ido=341> [dostęp: 18 IV 2021].

Saga Boretti z ziemi włoskiej do Polski. Biogram Antonelli Wyganowskiej, http://www.boretti-saga.pl/rodziny/wyganowscy/antonilla_wyganowska.html [dostęp: 18 IV 2021].

Saga Boretti z ziemi włoskiej do Polski. Biogram Hanny Maringe http://www.boretti-saga.pl/rodziny/maringe/hanna_maringe.html [dostęp: 19 IV 2021]

Saga Boretti z ziemi włoskiej do Polski. Biogram Leonarda L. Franciszka Maringe (1857-1933), http://www.boretti-saga.pl/rodziny/maringe/leonard_ludwik_franciszek_maringe.html [dostęp: 18 IV 2021]

Saga Boretti z ziemi włoskiej do Polski. Biogram Stanisława Maringe, http://www.boretti-saga.pl/rodziny/maringe/stanislaw_maringe.html [dostęp: 19 IV 2021]

Saga Boretti z ziemi włoskiej do Polski. Biogram Stefana Maringe (?-1908), http://boretti-saga.pl/rodziny/maringe/stefan_maringe.html [dostęp: 18 IV 2021]

Saga Boretti z ziemi włoskiej do Polski. Biogram Tadeusza Henryka Józefa Maringe (1888-1952), http://www.boretti-saga.pl/rodziny/maringe/tadeusz_henryk_jozef_maringe.html [dostęp: 18 IV 2021]

Saga Boretti z ziemi włoskiej do Polski. Biogram Wiktora Felixa Maringe (1827-1912), http://www.boretti-saga.pl/rodziny/maringe/wiktor_felix_maringe.html [dostęp: 18 IV 2021]